

ПОСТМІЛТАРНІ ОБ'ЄКТИ ЗАХІДНОГО РЕГІОNU УКРАЇНИ

Сулик Б.

Львівський національний університет імені Івана Франка

Проаналізовано географічно-просторове розташування та значення оборонних, фортифікаційних та інфраструктурних об'єктів. Описано вплив досліджуваних постмілтарних об'єктів на прилеглі ландшафтні системи.

Ключові слова: постмілітаний об'єкт; геоінформаційна база даних; Західний регіон України.

Вступ. Західний регіон України мав на протязі століть важливе стратегічне значення та отримав добре розвинуту військову інфраструктуру. Тут сформувалися різнофункціональні військові об'єкти різного призначення: фортифікаційні споруди, лінії оборони, об'єкти протиповітряної оборони тощо. З розвитком військової техніки багато з них втратили своє стратегічне значення, ліквідовани або закинуті. Для досліджуваного регіону важко вказати достовірну кількість об'єктів та їх сучасний геоекологічний стан. Багато постмілтарних об'єктів залишилося після краху Австрійської та Російської імперій, змін простягання держаних кордонів та розпаду Радянського Союзу. Багато з них можуть становити екологічну загрозу для людини і природного середовища.

Актуальність. На жаль, проблематика постмілтарних об'єктів не розкрита. Актуальною її робить той факт, що в межах Західного регіону України зосереджені різнофункціональні постмілтарні об'єкти. Дослідження спрямовані на вивчення екологічної ситуації в умовах функціонування та втрати оборонного значення військових об'єктів та розроблення оптимізаційних заходів для подальшого використання постмілтарних об'єктів у військових, господарських, рекреаційних та інших цілях. Для вирішення поставлених завдань створено геоінформаційну базу даних постмілтарних об'єктів досліджуваного регіону призначенну для аналізу їх геопросторового поширення та виявлення їх впливу на геосистеми.

Виклад основного матеріалу. Основою дослідженні є класифікація типів недіючих військових об'єктів за призначенням на: *оборонні, інфраструктурні та фортифікаційні*. Кожен тип вирізняється особливостями взаємодії з оточуючими ландшафтні системами.

Об'єкти оборони. Оборонні військові об'єкти (пускові установки ракетних військ стратегічного призначення, аеродроми, установки засобів протиповітряної оборони, тощо) які є відносно сучасним видом постмілтарних об'єктів, що виник у ХХ ст. Серед оборонних постмілтарних об'єктів на особливу увагу заслуговують установки для запуску балістичних ракет, через їх значну кількість

в межах досліджуваної території, складність, розміри та небезпеку забруднення навколошнього природного середовища хімічними та радіоактивним сполуками.

Установки ракетних військ стратегічного призначення (РВСП) довгий час залишалися найбільш засекреченими та найтехнологічнішими військовими об'єктами. В Україні дислокувалася 43 ракетна армія, зі штабом в м. Вінниця, в склад якої входили 46 і 19 ракетні дивізії [17]. В склад 19-ї дивізії входило дев'ять ракетних полків з 90 пусковими установками. 46 ракетна дивізія мала в своєму складі чотири ракетних полки (40 пускових установок) і п'ять полків стаціонарного базування (46 пускових установок) [12]. У рамках дослідження Західного регіону України виявлено близько 39 частин, що належали до ракетних військ стратегічного призначення.

У Західному регіоні України виділяються такі райони поширення об'єктів РВСН у районах міст: Броди, Стрий, Самбір, Червоноград (Львівська область), Долина, Коломия, Надвірна (Івано-Франківська область), Луцьк (Волинська область).

Аналізуючи особливості розміщення пускових комплексів відзначимо що вони сконцентровані неподалік кордону колишнього Радянського Союзу на значній відстані від великих населених пунктів, в місцях з невисокою щільністю населення [12]. Водночас такі об'єкти потребували добре розвинених комунікацій: мережі доріг з якісним покриттям, залізниць, аеродромів, якими можна доставляти озброєння і здійснювати обслуговування стратегічних об'єктів. Наприклад для розміщення пускових установок для балістичних ракет було вибрано території в околицях м. Стрий (поруч великий аеродром, розвинута мережа залізниць та автодоріг).

Більшість ракетних баз зосереджена посеред лісових масивів, довкола яких створено лінії охорони, строго контролюване переміщення місцевого населення й заборонене господарське використання лісових масивів. Завдяки цьому більшість таких лісових масивів добре збереглися. Більшість з них перепрофільовані на природоохоронні об'єкти чи мисливські угіддя.

Проведені польові дослідження дали змогу систематизувати типові позиції запуску стратегічних ракет з наземних і підземних пускових установок. Зокрема території частин ракетних військ стратегічного призначення, як правило поділено на дві частини – 1) господарсько-житловий комплекс з казармами, командними будівлями, гаражами та майданчиками для техніки; 2) пускові установки балістичних ракет, та командний пункт [12]. Для додаткового маскування території господарських та житлових об'єктів частин огороженні штучними насадженнями. Об'єкти військових частин РВСП з'єднані якісними дорогами з бетонних плит, пристосованими для важкої техніки.

Території ракетних частин зазнали суттєвих змін з часу втрати стратегічного значення: відкриті (безлісі) майданчики заросли деревами та кущами. Найбільших змін територія зазнає через так званих “мисливців за металами”, які розкопують потенційні об'єкти. Водночас руйнувань зазнає й прилегла до поруйнованих об'єктів територія.

На сьогодні середній фон радіоактивного випромінювання в межах частин становить 0,10 мкЗв/год. Натомість рівень фонового радіоактивного випромінювання прилеглих до стратегічних ракетних баз території становить 0,03 І 0,06 мкЗв/год. Це є природним рівнем радіоактивності. Рівень іонізуючого випромінювання збільшується на дорогах та поблизу самих пускових установок. Найвищий рівень радіоактивного випромінювання зафіксовано у районі північно-західної ракетної шахти неподалік м. Моршин Львівської області (0,20 мкЗв/год) на непорушеному ґрунті. Невеликі рівні радіації можна пояснити тим фактом, що основні джерела радіоактивного випромінювання (ядерна зброя) були прибрані, а вторинні (бункери та стартові столи) зазнали серйозних руйнацій, території довкола пускових установок трансформовані, а ґрутовий порив порушений. З отриманих результатів можемо зробити висновок, що радіоактивно забруднені частинки можуть бути поховані в ґрутовій товщі або вивезені. Радіаційний фон в межах ракетних баз сьогодні знаходиться в нормі і не несе загрози для навколошнього природного середовища і здоров'я людини. Потенційну небезпеку становлять невикористані залишки ракетного пального, що залишилися в ракетних шахтах або проникли в ґрутовий покрив. Завдяки специфічному охоронному статусу ракетні військові частини виконували консервуючу роль на прилеглих територіях, оскільки компоненти навколошнього середовища майже не зазнавали антропогенного впливу.

Значну кількість оборонних постмілітарних об'єктів становлять майданчики для засобів

протиповітряної оборони (ППО), зокрема позиції зенітно-ракетних комплексів (ЗРК). Мережа позицій протиповітряної оборони створювала майже суцільну заслону вздовж кордону колишнього Радянського Союзу. Але для районів зосередження позицій ракетних військ були створені додаткові зенітні позиції [12].

Найбільше закинутих позицій зенітно-ракетних комплексів І розташовано у Львівській області (табл.1). В Івано-Франківській області недіючі позиції ЗРК простягаються вздовж передгір'я Карпат разом із позиціями Дрогобицького і Стрийського районів Львівської області. Лише чотири закинутих позицій ЗРК залишилося у Волинській області. У Тернопільській області залишилося теж чотири позиції ЗРК. Дві покинуті позиції ЗРК залишилось в Закарпатській області. Найімовірніше вони були призначені для захисту позиції РВСП між селами Гут та Мала Бийгань. У Чернівецькій області знайдена лише одна недіюча зенітна позиція. У Рівненській області не виявлено жодної позиції зенітних ракет.

В Західному регіоні України спостерігається тенденція щодо розміщення стаціонарних чи пересувних позицій ракетно-зенітних комплексів: об'єкти протиповітряної оборони створювались неподалік від баз ракетних військ стратегічного призначення з метою протиповітряного захисту баз.

Західний регіон України отримав також низку військових аеродромів різних типів та розмірів, які почали вникати вже на початку ХХ ст.(табл. 2). Найбільше недіючих летовищ в регіоні виявлено у Львівській області. Найбільшим аеродромом регіону є Стрийське летовище, що має злітною смугу довжиною 3 км та добре розвинену інфраструктуру. На цьому ж місці, близче до с. Дуліби, в часи Українсько-Польської війни, діяла Перша сотня летунського полку УГА під командуванням поручника Антіна Хруща [5].

Дещо меншим є покинуті аеродроми поблизу в с. Черляни, Любша, м. Дрогобич (Львівська обл.), м. Мукачеве (Закарпатська обл.), м. Дубно (Рівненська обл.), м. Луцьк, с. Жовтневе (Волинська обл.), с. Шипинці (Рівненська обл.), м. Чортків та с. Мшанець (Тернопільська обл.). Практично не залишилося летовищ періоду Першої світової та Українсько-Польської війни. Вже зниклі летовища УГА у смт. Красне Золочівського району та с. Дуліби Стрийського району Львівської області, смт. Гусятин Тернопільської області (останнє летовище Галицької армії) [9]. Припинили своє існування Левандівське, Оброшинське та Лучківське летовища [2].

На жаль, практично всі стратегічно важливі аеродроми на досліджуваній території перебу-

вають у занедбаному або поруйнованому стані. Хоча їх доцільно було законсервувати. На території більшість недіючих аеродромів слід провести грунтовні екологічні дослідження, зважаючи на те, що обслуговування літаків (миття, заправка, ремонт) призводить до потрапляння в поверхневі і підземні води, а також у ґрунти низки небезпечних речовин (неорганічних кислот, сульфатів, хлоридів, нафтопродуктів, завислих мінеральних, органічних речовин) та важких металів (свинець, кадмій) [17].

Об'єкти фортифікації. Найбільшого поширення на території Західного регіону України зазнали об'єкти фортифікації. На даний час в геоінформаційній базі даних налічується близько п'яти сотень фортифікаційних споруд. Велика кількість таких об'єктів пояснюється стратегічним значенням регіону (на стику багатьох країн), а також тим фактом що фортифікації зводилися практично на протязі всього досліджуваного періоду (кінець XVIII ст. – середина XX ст.). Найбільшими фортифікаційними системами в Західному регіоні є австрійські та російські укріплення другої половини XIX ст.

Найрепрезентативнішими фортифікаційними спорудами другої половини XIX ст. є *Львівська цитадель* та система її допоміжних фортів, що розташувались концентричними колами довкола Львова. Даний комплекс об'єктів є класичним прикладом пам'ятки фортифікаційної архітектури часів панування Австрійської імперії (середини XIX ст.), що збереглася до нашого часу [9]. На даний час збереглися сама Цитадель та форти на околицях Львова у с. Брюховичі, Грибовичі, Малехів, Лисиничі на вул. Медової печери, та у Сихівському районі Львова [11].

Ровесником Львівської цитаделі є *укріплення Заліщицьків*, споруджені у 1850-х роках для захисту східного кордону Австрійської імперії. Система із земляних фортів-шанців прикривала переправу через ріку Дністер. До нашого часу збереглося 18 редутів, частина яких в задовільному стані.

Ще одним прикладом фортифікації австрійського періоду є передові *форти Перемишля*. Фортеця Перемишль – потужний комплекс оборонних об'єктів довкола міста Перемишля (Польща), одна з найбільших фортець Європи [14]. На території України залишилося шість передових фортів фортеці Перемишль поблизу села Поповичі та Биків Мостиського району, поруч із Україно-Польським кордоном. Дані форти є яскравими прикладами впливу фортифікаційних споруд на прилеглі ландшафтні системи. При спорудженні цих відносно невеликих споруд вирубали близько 1000 гектарів лісу; також спалили 44 села [6]. З поверхні землі зникли українські села Поповичі, Дев'ятирічі,

Плешевичі, Биків та багато інших, у сімох-десятох кілометрах на схід від Перемишля [1].

На землях підконтрольних Російській імперії найбільшим фортифікаційним об'єктом є *Нова Дубенська фортеця* (Тараканівський форт) [10]. Пам'ятка військової архітектури кінця XIX століття, розташована за 1,5 км на південний від села Тараканів Дубенського району Рівненської області. Ландшафтні системи Тараканівського форту викликають інтерес для дослідження, завдяки тривалому впливу фортеці на прилеглі терени: поділ еспланади на райони з обмеженнями на ведення господарської діяльності [14]. Зараз форт потребує прийняття рішень щодо збереження та оптимізації всіх його складових та негайногого впровадження цих рішень [7].

Окремої уваги також заслуговують *форти довкола Луцька та Рівного* кінця XIX – початку ХХ ст. Форти являли собою земляні споруди оточені валами і фосами загальною площею до 4-5 га кожний. В них могли розміщуватись до 2-4 стрілецькі роти та 20-50 х гармат [14]. З укріплень Луцька до нашого часу дійшли 3 форти: на території садівничого товариства “Дружба”, на західній околиці Луцька, за 1 км на південний захід від міста (форти перетворений на стрільбище) та північніше с. Боратин, форт біля с. Полонка був поглинutий цукровим заводом та не зберігся.

Система земляних фортифікацій навколо м. Рівне є унікальним зразком такого типу відкритих земляних споруд періоду до Першої Світової війни. Форти навколо Рівного розташувались на переважаючих висотах навколо міста і мали між собою візуальний контакт на відстані гарматного пострілу [14]. Частина фортів унікальна тим, що розташована на місцях, що використовувалась людьми ще за давніх часів. Це можливі місця древніх городищ, святилищ Дулібів які потребують детального вивчення. З 7-ми фортів навколо м. Рівного збереглись не всі. Форт №1 непдалік села Обарів, зараз сильно поруйнований. Форт №2 на південно-західній околиці Обарова, зайнятий одним із підприємств. Форт №3 розміщений біля аеропорту, зайнятий військовими складами. Форт №4 розташований на південний від с. Тинне зберігся в добром стані. Форт №5 між смт. Квасилів та м. Здолбунів, знищений при будівництві Здолбунівського цементного заводу. Досі непогано зберігся форт №6, що розташований у селі Колоденка має нетипову форму, бо побудований на язичницькому святилищі давніх українців. Форт №7 поміж с. Шпанів та Малий Житин добре зберігся, використовувався як стрільбище, його особливістю є прилягання рокади (паралельна ліній фронту залізнична дорога захищена валами).

Таблиця 1

Недіючі позиції ППО Західного регіону України

Області	К-кість	Населені пункти
Львівська	7	м. Жовква, м. Дрогобича с. Верхня Білка, с. Низи, с. Луки, с. Голубутів.
Івано-Франківська	7	м. Болехів, м. Рожнятин, с. Сопів, с. Сопів, с. Озеряни, с. Дзвиняч (2 шт)
Тернопільська	4	м. Чортків, м. Борщів, с. Шупарка
Волинська	4	с. Овадне, с. Жовтневе, с. Мовчанів, с. Ситниця, с. Винятинці
Закарпатська	2	с. Холмець, с. Горонглаб
Чернівецька	1	с. Романківці
Рівненська	—	не виявлено

Таблиця 2

Недіючі військові аеродроми Західного регіону України

Область	Населений пункт	Довжина злітної смуги, м	Площа, км ²	стан
Львівська	м. Стрий	3000		задовільний
	с. Черляни	2000	3,5	задовільний
	с. Любаша	2300	1,35	розібраний
	м. Дрогобич	900-1050 м	? 0,5-1	задовільний
	с. Гординя	немає даних		вже не існує
	с. Глинняни	700 м	? 0,8	задовільний
	м. Львів	? 700	? 0,5	вже не існує
	с. Оброшин	немає даних		вже не існує
	с. Лучківці	немає даних		вже не існує
	смт. Красне	немає даних		вже не існує
Рівненська	м. Дубно	2500	2,4	задовільний
	с. Рачин	1500	? 2	вже не існує
	с. Семидуби	900	0,5	вже не існує
Волинська	смт. Млинів	? 800	? 0,8	перебудований
	с. Жовтневе	2000	2	розібраний
	м. Луцьк	2500	3	задовільний
Тернопільська	м. Чортків	2500	3	розібраний
	с. Мішанець	1500	? 1,5	вже не існує
Чернівецька	с. Шипинці	2000	? 0,7	поруйнований
Закарпатська	м. Мукачеве	2500	3	задовільний

Форти, що збереглись потребують термінового захисту, музефікації та детального вивчення зважаючи на історичну та культурну цінність.

Через Західний регіон України проходили три лінії оборони [16]. Найпотужнішою з них була так звана «Лінія Молотова». Її мережа радянських укріплених районів вздовж кордону СРСР в період 1940-1941 рр [4]. В межах України збереглися споруди Ковельського, Володимира-Волинського, Струмилівського, Рава-Руського та частково Перемишльського укріпрайонів. Багато ДОТів Лінії Молотова були пошкоджені чи знищені в перші дні Радянсько-німецької війни. В повоєнні роки чимало ДОТів Струмилівського укріпрайону були знищенні для будівництва гірничих підприємств.

Другою за потужністю в регіоні є «Лінія Арпада» — оборонна лінія, що створювалася

угорськими військами в Східних Карпатах протягом 1943 — 1944 рр. проти наступаючої Червоної Армії. Система оборонних споруд простяглася майже на 600 кілометрів, проте не була суцільною і складалася з окремих вузлів оборони [3]. Крайні елементи: перевал Дукля на заході та Яблуницький перевал на сході. Українська ділянка Лінії Арпада мала чотири основних опорних райони: 1) Ясіняцький площею декілька десятків квадратних кілометрів, з 50 ДОТами, великою кількістю бетонних стрілецьких позицій, протитанкових надовбів, дротяних загороджень. 2) Ужоцький перевал, на якому було створено потужний вузол оборони. На схилах гір було вирито багато окопів, які підсилено 30 ДОТами і 60 ДЗОТАми. 3) Не менш укріпленим був Мукачівський напрямок. Укріплення складалися з двох

потужних вузлів оборони польового типу на перевалах і шести вузлів довготривалої оборони що прикривали долину річки Латориця. Тут було побудовано 37 ДЗОТів і 95 ДОТів. 4) На хустському напрямку, до котрого належить укріпрайон на околиці села Синевир, було разміщено шість вузлів оборони за перевалами[3].

Досі малодослідженю і невідомою широкому загалу є система польських укріплень кінця 30-х рр. ХХ ст., так званий “*Bastion Polissya*” (Сарненський укріпрайон) призначений для захисту новозахоплених Польщею земель від Радянського Союзу. З польських джерел відомо, укріплення мали простягатися від Олевська до Ямполя із штабом в Сарнах. Укріпрайон складався з трьох відрізків. Перший І “Чудель” (77 км І 117 ДОТів) з відрізками “Озера”; “Соміно”, “Страшів”, “Чудель”, “Тинне”. Другий І “Березне” (41 км І 114 ДОТів) з відрізками “Тишиця”; “Поляни” “Яринівка”; “Плотищно”. Третій І “Горинь” з секторами “Постійне”; “Дюксин”; “Путилівка” [15]. Доповнювала вогневі споруди система спеціально створених каналів та шлюзів, що слугували додатковими перешкодами. На сьогодні вже достеменно відомо, що протягом десяти років, починаючи з 1921 року, 420-430 тисяч поліщуків відвивали повинність в польському війську Речі Посполитої. Глибина оборони з використанням природних перешкод, штучних заток та завалів становила 500–800 метрів. До 1940 року на Сарненщині планувалося побудувати до 360 об’єктів. Але у 1939 році війська 5-тої Червоної Армії завдали потужним і блискавичним ударом розбили польські війська, в швидкому наступі на Рівне. Okремі ДОТи у роки війни використовувала УПА [8]. Збереглися окремі шлюзи, рештки гребель, насипів та каналів у Сарненських лісах, над Случем, у селах Березнівського та Костопільського районів та інших місцевостях [15].

Об’єкти інфраструктури. Інфраструктурні постмілітарні об’єкти поширені на території всього Західного регіону, оскільки приурочені до об’єктів оборони та фортифікації. Найчисленнішими інфраструктурними постмілітарними об’єктами є будівлі для розміщення особового складу військ, до них належать військові містечка та казарми, що зустрічаються на всіх стратегічно важливих пунктах. Зі зменшенням чисельності армії залишилося багато складів військового майна, які дуже часто перепрофілюють чи зносять для будівництва промислових підприємств чи житлових будівель. До інфраструктурних об’єктів належать також станції радіоперехоплення та радіолокаційні станції (РЛС). Найбільшими та найпотужнішими в Західному регіоні є загоризонтні РЛС типу

“Дар’ял” та “Дніпро” поблизу м. Мукачеве Закарпатської області [12].

Висновки. Західний регіон України зважаючи на його стратегічне значення отримав добре розвинуту військову інфраструктуру. На його території залишилося багато постмілітарних об’єктів, багато з яких є потенційно небезпечними, оскільки містили ядерну зброю та пов’язані із використанням небезпечних речовин, тощо. Для проведення екологічних досліджень та визначення кількості недіючих військових об’єктів нами була створена геоінформаційна база даних постмілітарних об’єктів. На її основі була здійснена класифікація військових об’єктів та визначено їх особливості впливу на навколоишнє середовище та стан в якому вони перебувають. Виділено потенційно небезпечні постмілітарні об’єкти, а також такі, що мають особливу цінність в історичному, культурному, архітектурному планах. Проте відсутність достатньої кількості інформації про постмілітарні об’єкти, велика площа регіону, руйнівна дія часу та людської діяльності роблять базу даних недостатньо повною, тому вона потребує постійного доповнення та оновлення.

Список літератури

1. Австрійці бомбардують форти Перемишлия [Стаття] // Свобода. І Jersey City : Український народний союз, 15 квітень 1915 р. І № 59.
2. Дацкевич Я. Історія українського війська (1917-1995) [Книга]. І Л : Світ, 1996. І с. 840.
3. Игнатов О., Кузнецов А. Инженерное оборудование местности на линии «Арпада». Военно-инженерный журнал, № 5-6, 1945 г
4. Кузяк А. Г. и Каминский В. В. Железобетонные сооружения укрепленных районов СССР на территории Украины. 1928-1936 гг. [Журнал] // Крепость Россия: Историко-фортификационный сборник. - Владивосток : Дальнаука, 2005 г. І 3. І стр. 352.
5. Литвин М. Р., Науменко К. Є. Історія галицького стрілецтва. І Львів: Каменяр, 1991. І 200 с.
6. Людвиг М. Современные крепости (перевод с немецкого) [Книга]. - М : Воениздат, 1940. І 100 с.
7. Петро Смолін «Форт-застава Дубно». І Луцьк: ВАТ “Волинська обласна друкарня”, 2009. ? 72с.
8. Половнев А. Железобетонные фортификационные сооружения Польши Военно-инженерная академия КА им. Куйбышева. М. І 1941. І 78 с.
9. Р. Млиновецький Нариси з історії українських визвольних змагань 1917-18 [Книга]. - Л : Каменяр, 1994. І с. 571.
10. Савчук Петро Дубенський форт [Книга]. І Рівне: Ліста, 2001.-С. 28-34.
11. Слободянюк Михайло Військові Гарнізони Львова Напередодні I світової війни [Журнал] // Галицька брама. 911.9 Л : [б.н.], липень-серпень 2007 г.. І № 7-8 (151-152). І 18 с.
12. Стратегическое ядерное вооружение России /под.

- ред. П.Л. Подвига Ї М., ІздАТ, 1998 г., І 492 с.
13. Ющенко М. В., Крещанов А. Л. Владимир-Волинский укрепрайон [Журнал] // Крепость Россия: Историко-фортификационный сборник. І Владивосток : Дальнаука, 2005. - 352 с.
14. Яковлев В.В. Хмельков С.А. Современное состояние долговременной фортификации [Книга]. І Ленинград : Военно-Техническая Академия РККА, 1926. І 137 с.
15. Pruski Z. Bastion Polesie. Polskie fortyfikacje na Polesiu w latach 1920-1939 І Przasnysz, 2000. І 284 p.
16. Short Neil and Adam Hook The Stalin and Molotov Lines. Soviet Western Defenses 1928-41 [Book]. І Oxford : Osprey Publishing, 2008. І 68 p.
17. May John The Greenpeace Book of the Nuclear Age [Book]. І New York: Pantheon Books, 1989. І 232 p.

Сулик Б. Постмilitарные объекты Западного региона Украины. Проанализированы географическое-пространственное расположение и значение оборонительных, фортификационных и инфраструктурных объектов. Описано влияние исследуемых постмilitарных объектов на прилегающие ландшафтные системы.

Ключевые слова: постмilitарный объект; геоинформационная база данных; Западный регион Украины.

Sulik B. Western region Ukraine postmilitary object. This article is devoted to still poorly studied topic of inactive military installations. Military installations of different purposes were formed in the Western region of Ukraine. Over time, many of them lost their strategic importance, have been eliminated or abandoned. It is still difficult to indicate accurate number of such objects and their ecological state. Research focused on environmental situation related to the military installations functioning and loss of defensive. The postmilitary facilities GIS database was created for the studied region. The location and value of defensive, fortificational and infrastructural objects was analyzed. The postmilitary facilities impact on the surrounding landscape systems was described.

Key words: postmilitary object, GIS database, Western Region of Ukraine